

Skaber arbejdsløshedsforsikring arbejdsløshed?*

I. Problemstilling

Under en lavkonjunktur er arbejdsløshedsforsikring en af de mekanismer, som medvirker til, at nedgangen ikke bliver selvforstærkende, idet den bidrager til opretholdelse af den samlede efterspørgsel i økonomien. På det individuelle plan modificerer arbejdsløshedsforsikring indkomstbortfaldet for den arbejdsløse og bidrager herigennem til opretholdelse af erhvervsevnen.

Både i mellemkrigsårene og under den nuværende lavkonjunktur er det blevet hævdet, at arbejdsløshedsforsikring herudover har en række utilsigtede bivirkninger. Først og fremmest er det blevet hævdet, at forsikringen resulterede i en stigning i den registrerede arbejdsløshed. Denne stigning kan i givet fald bero på en række mekanismer: en stigning i erhvervsfrekvensen, længere ledighedsperioder, større indstrømning til ledighed pr. periode etc. Udover påvirkning af den registrerede ledighed, har kritikken peget på mere indirekte uønskede effekter, f.eks. inflationære effekter og utilsigtede påvirkninger af indkomstfordelingen.

I det følgende diskuteres først i afsnit II nogle omstridte empiriske undersøgelser af omfanget af uønskede virkninger på arbejdsløsheden. Dernæst redegøres i afsnit III for resultaterne af en sådan under-

søgelse med danske data for årene 1948-1978.⁽¹⁾ Afsnit IV indeholder en summarisk omtale af forsikringens eventuelle uønskede virkninger på inflationstakten. Endelig findes i afsnit V en sammenfatning og konklusion.

II. Empiriske undersøgelser

Det enkleste teoretiske udgangspunkt for undersøgelser på dette område er nytte-teori, hvor den enkeltes valg mellem arbejde og fritid afgøres i et samspil mellem givne præferencer og en lønsats, som er udefra given. I de enkleste analyser ser man bort fra institutionelle begrænsninger på valget, f.eks. at man skal vælge enten 0 eller 8 timers arbejde pr. dag, og man ser også bort fra en evt. rationering af arbejdsudbuddet i form af ufrivillig arbejdsløshed. I en sådan model virker arbejdsløshedsunderstøttelse som en reduktion af prisen på fritid, som nu ikke længere er lønnen, men løn ÷ understøttelse. Effekten af arbejdsløshedsforsikring er i dette tilfælde éntydigt en reduktion af arbejdsudbuddet og en stigning i den registrerede arbejdsløshed. Det skal understreges, at der skal ses bort fra administrative regler om pligt til at tage anvist arbejde, begrænsede understøttelsesperioder etc.

En anden teoretisk tilgang er søgeteori. Arbejdsmarkedet karakteriseres på efterspørgselssiden af et antal ledige jobs med et tilknyttet løntilbud. På udbudssiden antages den enkelte arbejder at have en

Lektor ved
Århus Universitet

såkaldt reservationsløn, som er skillelinjen mellem acceptable og ikke-acceptable jobtilbud. Jo højere reservationslønnen er, jo mindre er sandsynligheden pr. periode for, at den ledige finder et acceptabelt job, og jo længere bliver den forventede ledighedsperiode. Forholdet mellem understøttelse og løn påvirker reservationslønnen positivt. Indenfor rammerne af denne teori vil en forbedring af forsikringen derfor medføre en stigning i reservationslønnen, som igen medfører, at de gennemsnitlige ledighedsperioder forlænges. Herigennem øges arbejdsløshedsprocenten.

Endelig kan nævnes en tredje tilgang, der bygger på implicit kontraktteori. I modeller af denne type kan det vises, at et forsikringssystem, hvor arbejdsgivernes bidrag er uafhængigt af den mængde arbejdsløshed, de skaber gennem permanente eller midlertidige afskedigelser, har uønskede bivirkninger. Det kan nemlig vises (M. Feldstein, 1976), at forsikringssystemet rummer en tilskyndelse til, at midlertidige svingninger i afsætningen opfanges gennem midlertidige afskedigelser i stedet for gennem f.eks. en mere rationel produktionsstyring.

Efter denne summariske skitse af nogle teoretiske tilgange⁽²⁾, går vi over til nogle konkrete empiriske eksempler. Det er specielt to engelske undersøgelser fra hhv. efterkrigs- og mellemkrigsårene, som har tiltrukket sig stor opmærksomhed. For perioden 1948-1972 foreligger en empirisk undersøgelse af D. Maki & Z.A. Spindler (1975). I modellen opsplittes arbejdsløshedsprocenten i fire komponenter med hver sine forklaringsfaktorer

$$(1) U = f(FU, CU, SU, IU)$$

hvor arbejdsløshedsprocenten U opfattes som en funktion af friktions- og strukturarbejdsløshed FU , konjunkturarbejdsløshed CU , sæsonarbejdsløshed SU og så-

kaldt induceret arbejdsløshed IU . Friktions- og strukturarbejdsløsheden antages forklaret af arbejdsudbuddet i effektivtetsenheder, defineret som et arbejdsstyrkeindex multipliceret med produktion pr. beskæftiget. Denne sammensatte arbejdsudbudsvariabel antages at påvirke U positivt, idet både en stigning i arbejdsstyrken og i de beskæftigedes produktivitet alt andet lige vil få U til at stige. Konjunkturarbejdsløsheden antages forklaret af forholdet mellem den faktiske og den trendmæssige værdi af bruttonationalproduktet. Ligger den faktiske værdi over trenden, antages arbejdsløsheden at være lavere end ellers og vice versa. Den inducerede arbejdsløshed antages forklaret af forsikringssystemet, som konkret repræsenteres ved kompensationsgraden, d.v.s. forholdet mellem understøttelse og løn. Endelig ser Maki & Spindler bort fra sæsonarbejdsløsheden, da modellen estimeres med årsdata.

Det empiriske hovedresultat er, at der findes en signifikant påvirkning fra kompensationsgraden til arbejdsløshedsprocenten. Konkret finder Maki & Spindler, at stigningen i kompensationsgraden er den dominerende faktor bag arbejdsløshedsprocentens stigning i England fra 1960 til 1972. Deres økonomisk-politiske konklusion er, at arbejdsløshedsprocenten skal korrigeres for den ændring, som skyldes ændringer i kompensationsgraden, hvis den fortsat skal bruges som målvariabel i den økonomiske politik. I en række senere kommentarer er Maki & Spindlers undersøgelse og resultat blevet kritiseret på en række konkrete punkter: beregning af kompensationsgraden, valg af periode, modelspecifikation etc. Den principielle kritik af modeller af denne type kan sammenfattes i nogle hovedpunkter (jfr. bl.a. A.B. Atkinson (1981):

(1) en mikroteori for individuel adfærd

afprøves med aggregerede makrodata i stedet for med individ-data.

(2) der ses bort fra en række institutionelle faktorer i forsikringssystemet, herunder pligten til at tage anvist arbejde.

(3) antag at det implicitte teoretiske udgangspunkt for tidsseriestudier af denne type er søgeteorien som skitseret ovenfor. Forsikringseffekten går i så fald via reservationslønnen. Her kan man for det første forestille sig, at reservationslønnen kan være uafhængig af kompensationsgraden p.g.a. stærke præferencer for arbejde. For det andet kan reservationslønnen være irrelevant i den ikke urealistiske situation, hvor efterspørgslen er så lav, at der ikke modtages noget jobtilbud. (3). Endelig kan evt. forsikringseffekter neutraliseres i en situation, hvor den ledige ved, at sandsynligheden for jobtilbud aftager med ledighedsperiodens længde.

Den anden undersøgelse, som skal diskuteres i dette afsnit er D.K. Benjamin & L.A. Kochin's (1979) analyse af den engelske arbejdsløshed i mellemkrigsårene. Artiklen er (formentlig bevidst) lagt provokerende an. Fra konklusionerne kan eksempelvis citeres: »The persistently high rate of unemployment in interwar Britain was due in large part not to deficient aggregate demand but to high unemployment benefits relative to wages« (p. 474) og som den voldsomste provokation af økonomer opdraget i en keynesiansk tradition: »The army of the unemployed standing watch in Britain at the publication of the *General Theory* was largely a volunteer army« (p. 474). Reaktionen udeblev heller ikke, idet artiklen blev fulgt af en strøm af kritiske kommentarer. I et vist omfang får man indtryk af, at det er »stedfortræderkrig« i den forstand, at slagmarken er mellemkrigsårene, men at kampen nok så meget gælder en mere

aktuel vurdering af forsikringssystemets effekter. Der er heller ikke tvivl om, at artiklen har haft væsentlig større politisk slagkraft, end historiske artikler normalt har.

Benjamin & Kochin's (BK) udgangspunkt er en påstand om, at forsikringssystemet i England var mere liberalt i mellemkrigsårene end både før 1. verdenskrig og efter 2. verdenskrig. BK medgiver, at 1920-21 og 1930-31 var blandt de dybeste depressioner nogensinde, men over mellemkrigsårene som helhed var produktionsstigningen relativt høj. Da arbejdsløsheden til stadighed var meget høj, forelå der, efter BK's mening, et massivt »paradox-problem«: en høj vækst i det meste af perioden, som ikke nedbringer arbejdsløsheden føleligt. Fortolkningen hos BK er som nævnt, at dagpengene var så høje i forhold til lønnen, at der induceredes en frivillig arbejdsløshed af betydeligt omfang. Konklusionen bygger først og fremmest på en simpel regressionsanalyse på aggregerede data. For årene 1920-38 følgende sammenhæng

$$U = 5.2 + 18.3(B/W) - 90.0(\log Q - \log Q^*)$$

(2.6) (4.5) (8.3)

$$\bar{R}^2 = .82 \quad , \quad DW = 2.18$$

hvor U er den aggregerede arbejdsløshedsprocent, B er den ugentlige understøttelse til en gift mand med to børn, W er den gennemsnitlige ugeløn, Q er nationalproduktet i faste priser og $\log Q - \log Q^*$ er forskellen mellem den naturlige logaritme til nationalproduktet i faste priser og den naturlige logaritme til trendværdien af nationalproduktet i faste priser. Hvis nationalproduktet ligger over sin trendværdi er arbejdsløsheden lav og vice versa. Den afgørende pointe er den signifikant positive koefficient, der findes til B/W, kompensationsgraden. Fortolkningen af denne er, at en stigning på 10

procent-points i kompensationsgraden udløser en stigning på knap 2 procent-points i den registrerede arbejdsløshed.⁽⁴⁾ Umiddelbart har regressionen ovenfor pæne statistiske egenskaber. Kritikken har derfor først og fremmest taget udgangspunkt i, om specifikationen er rimelig og om de anvendte variable er rimelige. Det sidste punkt vedrører specielt den serie, der anvendes for kompensationsgraden. En meget omfattende og meget kritisk diskussion findes i *Journal of Political Economy* (1982, M. Collins, R. Cross, D. Metcalf & S.J. Nickell & N. Flores, P.A. Ormerod & G.D.N. Worswick samt svar fra Benjamin & Kochin). Spørgsmålet om specifikation behandles først og fremmest af T.J. Hatton (1980), som omformulerer modellen, så der tages hensyn til, at forsikringssystemet også påvirker den aggregerede efterspørgsel i økonomien. I den reformulerede model findes der ingen effekt fra kompensationsgraden til arbejdsløsheden.

De fleste økonomer er enige om, at cross-section analyser med individ-data er aggregerede tidsserie-studier langt overlegne m.h.t. vurdering af et spørgsmål som forsikringssystemets effekter. Når aggregerede studier af den ovenfor diskuteret type alligevel ofres stor opmærksomhed er det formentlig, fordi de har haft stor gennemslagskraft. Til slut i dette afsnit skal der henvises til to nyere cross-section studier, nemlig S.J. Nickell (1979) og T. Lancaster (1979). Begge finder, at højere kompensationsgrader bevirker længere varighed af ledighedsperioden, men effekten er relativt beskeden. Desuden finder Nickell, at effekten kun er gældende for korttids-ledige, idet kompensationsgraden ikke influerer på varigheden for personer med over 20 ugers ledighed.

III. Resultater med danske data

Da det danske forsikringssystem formentlig er blandt de mest liberale i verden og samtidig har undergået væsentlige ændringer, er det - trods metodologiske problemer, jfr. ovenfor - af interesse at gennemføre en tidsserie analyse med danske data. I fig. 1 er vist udviklingen i kompensationsgraden⁽⁵⁾ i årene 1948-78. Det fremgår, at niveauet ligger ret stabilt omkring 40% frem til slutningen af 1960'erne, hvor det stiger meget hurtigt til ca. 60% og derefter til et niveau på 70-75%. I de sidste to år observeres et fald. Det skal understreges, at der er tale om en gennemsnitlig kompensationsgrad, som dækker over en betragtelig individuel variation fra 90% for de lavest lønnede og ned til ca. 50% for de højest lønnede A-kassemedlemmer. Endelig skal det understreges, at det er en forenkling kun at se på kompensationsgraden. En række andre faktorer, karensdage, finansiering, administrativ kontrol etc., vil også influere på de evt. effekter fra forsikringssystemet.

I første omgang skal der ses på resultaterne fra en reproduktion af Maki-Spindler analysen (jfr. afsnit II) med danske data. For forskellige perioder er resultaterne vist i tabel 1 for relationen

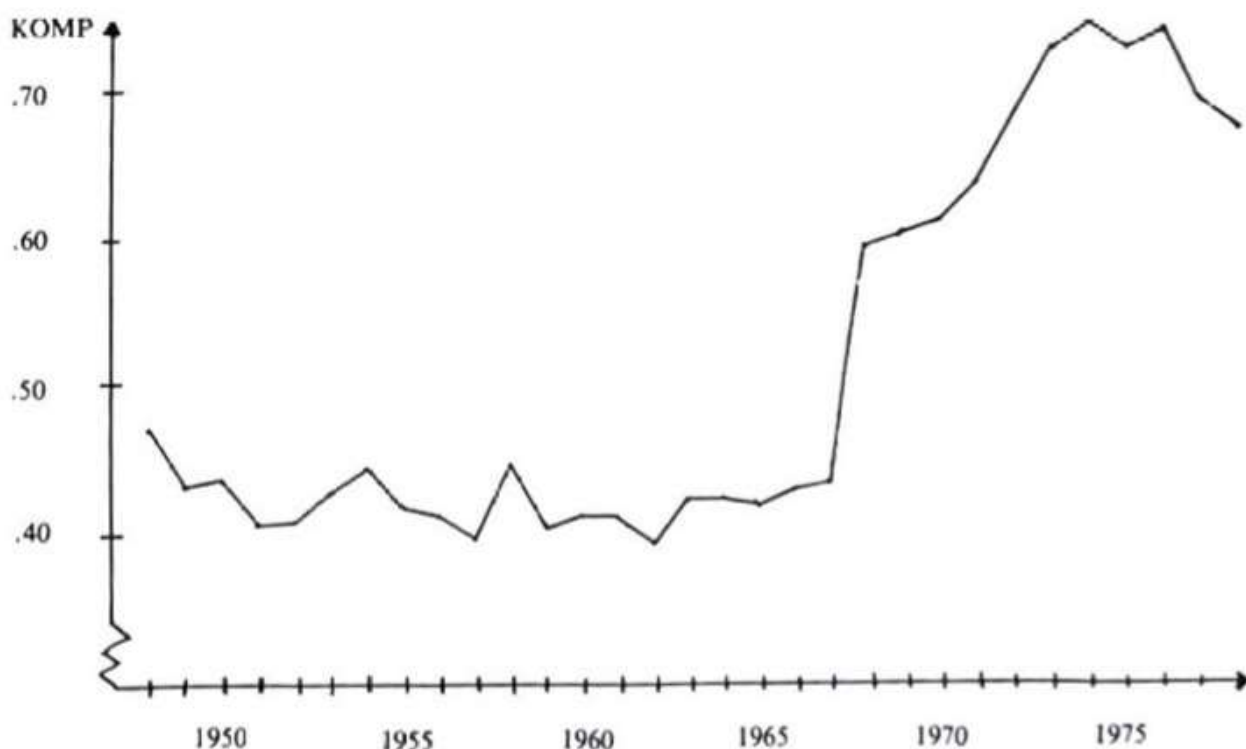
$$(2) \ln U = \beta_0 + \beta_1 KOMP + \beta_2 \ln(BFI/BFIT) + \beta_3 \ln(BFI/BFIT)_{-1} + \beta_4 (LF \cdot BFI/E)$$

hvor U er arbejdsløshedsprocenten for forsikrede, KOMP er den gennemsnitlige kompensationsgrad, BFI er bruttofaktoringkomsten i faste priser, BFIT er trendværdien for BFI⁶, LF er et index for antal lønmodtagere i arbejdsstyrken og E er et index for antallet af beskæftigede lønmodtagere. Selve specifikationen er parallel med Maki & Spindler's. Evt. induceret arbejdsløshed indebærer en signifikant positiv koefficient til KOMP. De to næste led skal måle omfanget af

konjunkturarbejdsløshed, hvor det antages at arbejdsløshedsprocenten alt andet lige er lavere, når den samlede produktion ligger over trendværdien og vice versa. Endelig søges friktions- og strukturarbejdsløshed fanget af det sidste led, som angiver arbejdsudbuddet målt i effektivitetssenheder. Det bemærkes, at den semi-logaritmiske form, som anvendes af Maki & Spindler, indebærer, at forholdet mellem arbejdsløshedsprocenten og kompensationsgraden bliver en funktion af arbejdsløshedsprocenten. Fra (2) får man $\partial U/\partial KOMP = \beta_1 U$. Arbejdsløshedsprocentens reaktion på en given ændring i kompensationsgraden er med andre ord desto kraftigere, jo højere arbejdsløshedsprocenten er. Arbejdsløshedsprocentens elasticitet m.h.t. kompensationsgraden⁷ bliver $\epsilon_{U,KOMP} = (\partial U/U)/(\partial KOMP/KOMP) = \beta_1 KOMP$, dvs. en funktion af kompensationsgraden.

Går vi herefter til resultaterne i tabel 1, fås for hele perioden en signifikant positiv koefficient til KOMP og signifikant nega-

tive koefficienter til $\ln (BFI/BFIT)$ og $(LF \cdot BFI/E)$. For den laggede BFI-variabel er koefficienten insignifikant. Den meget lave Durbin-Watson værdi (DW) angiver imidlertid en så kraftig autocorrelation, at modellen må anses for fejlspecificeret for hele perioden. Desuden er der en kraftig korrelation mellem KOMP og $(LF \cdot BFI/E)$. Ved estimation på perioderne 1950-63 og 1950-67 fås pænere DW-værdier. Koefficienten til KOMP er i begge perioder insignifikant. Dette er, jfr. fig. 1, ikke særlig overraskende, eftersom kompensationsgraden stort set er konstant i disse perioder. Endelig er der anført resultaterne fra to regressionser for perioden 1963-78. I begge tilfælde sås signifikant positive koefficienter til KOMP. I den første fås en insignifikant koefficient til $(LF \cdot BFI/E)$, som samtidig er kritisk højt korreleret med KOMP. I den anden udelukkes udbudsvariablen $(LF \cdot BFI/E)$. Resultatet er en stærk stigning i signifikansen for koefficienten til KOMP. DW-værdien på 1.31 er i det interval, hvor man ikke kan afvise en

Figur 1. Kompensationsgradens udvikling, 1948-78.

hypotese om positiv autocorrelation. Det er m.a.o. usikkert, hvilken vægt man kan lægge på signifikans-tests. Med dette forbehold kan arbejdsløshedsprocentens elasticitet m.h.t. kompensationsgraden beregnes til $t_{U, KOMP} = 2.29 \cdot 0.60 = 1.4$, hvor .60 er den gennemsnitlige faktiske kompensationsgrad i perioden 1963-78. Denne værdi er tæt på resultaterne i tilsvarende amerikanske analyser (1.5, H.G. Grubel & D. Maki (1976)), mens den er væsentlig højere end i Maki & Spindler's analyse med engelske data (.6). En værdi på 1.4 indebærer f.eks. med en kompensationsgrad på 70% og en arbejdsløshed på 10%, at en reduktion af kompensationsgraden til 60% skulle medføre en reduktion af arbejdsløsheden til 8%. En væsentlig forskel mellem resultaterne i tabel 1 og de tilsvarende hos Maki & Spindler er, at de finder den af dem forventede positive koefficient til (LF·BFI/E), hvor

vi konsekvent finder negative eller insignifikante koefficienter. En umiddelbar mulig forklaring er, at denne variabel er utilfredsstillende som mål for arbejdsudbuddets effekt på arbejdsløsheden. Med danske data er det åbenbart at (LF·BFI/E) følger en stigende trend, og at U indtil begyndelsen af 1970'erne følger en faldende trend. Fortegnet til koefficienten er derfor ikke særlig overraskende. Det forekommer mere rimeligt at lade *ændringer* i arbejdsudbuddet have indflydelse på arbejdsløsheden. For årene før 1970 er denne serie imidlertid mindre tilfredsstillende med danske data, hvor man er henvist til interpolation imellem folketællingsårene.

I tabel 2 er vist resultaterne fra estimation af Maki & Spindler's specifikation med data for hhv. kvinder og mænd. Resultaterne er i store træk som i tabel 1. For den seneste periode findes en signifi-

Tabel 1. Estimation af arbejdsløshedsprocenten.

Perioder	Afhængig variabel	Konstant	KOMP	$\ln(BFI/BFIT)$	$\ln(BFI/BFIT)_{-1}$	(LF·BFI/E)	R ²	DW
1950-78	$\ln U$	1.09 (4.13)	5.38 (4.75)	-10.21 (-3.97)	-.39 (-.14)	-.0108 (-4.74)	.66	.57
1950-63	$\ln U$	5.15 (4.59)	-.67 (-.28)	-6.43 (-4.02)	1.47 (.91)	-.0217 (-10.38)	.91	1.50
1950-67	$\ln U$	3.02 (2.38)	2.79 (.93)	-5.98 (-3.08)	2.28 (1.21)	-.0163 (-11.07)	.91	1.23
1963-78	$\ln U$	.37 (1.09)	2.50 (2.18)	-8.66 (-4.14)	-3.62 (-1.50)	-.0069 (-.19)	.88	1.30
1963-78	$\ln U$	.32 (1.41)	2.29 (6.07)	-8.54 (-4.46)	-3.45 (-1.60)		.89	1.31

Noter, variabelforklaring, se teksten. U er arbejdsløshedsprocenten for forsikrede. Trendværdien af BFI er beregnet ved estimation af $BFIT = \alpha_0 e^{\alpha_1 t}$ for hele perioden 1948-78, hvilket giver en gennemsnitlig årlig vækstrate på 3.94%. LF er et index for antallet af lønmodtagere, excl. husassistenter m.v., i arbejdsstyrken. Indtil 1970 er det beregnet ved interpolation imellem folketællingsårene, derefter fra beskæftigelsesundersøgelserne. E er et index for antallet af beskæftigede lønmodtagere fremkommet ved at trække antallet af arbejdsløn fra arbejdsstyrketallet.

t-værdier er angivet under koefficientskønnene

kant højere koefficient til kompensationsgraden for kvinder end for mænd. Elasticiteterne for arbejdsløshedsprocenten fås til henholdsvis $1.73 \cdot .60 = 1$ for mænd og til $4.28 \cdot .60 = 2.6$ for kvinder. Umiddelbart forekommer specielt elasticiteten for kvinderne at være utroværdig høj. Med det ovenfor anvendte eksempel, hvor kompensationsgraden reduceres fra 70% til 60% indebærer en elasticitet på 2.6 et fald på ca. 37% i arbejdsløsheden. Som det fremgår af tabel 2, er der ikke forsøgt beregnet separate kompensationsgrader for kvinder og mænd. Det er sandsynligt, at den er steget kraftigst for kvindernes vedkommende med den konsekvens, at koefficienten ville være mindre end 4.28,

hvis man i stedet anvendte separate kompensationsgrader.

Der er indtil nu blevet arbejdet med arbejdsløshedsprocenten blandt forsikrede. Det er velkendt, at forsikringstilbøjeligheden er steget meget voldsomt især i slutningen af den betragtede periode. For at forsøge en vurdering af betydningen af dette forhold er Maki & Spindler's specifikation også blevet afprøvet med en modificeret ledighedsprocent, UM, der regnes som skønnet antal arbejdsløse i forhold til samlet antal lønmodtagere⁽⁸⁾. Koefficienten til arbejdsudbudsvariablen (LF·BFI/E) bliver også i denne sammenhæng negativ eller insignifikant og stærkt

Tabel 2. Estimation af arbejdsløshedsprocenten for kvinder (U_K) og mænd (U_M).

Periode	Afhængig variabel	Konstant	KOMP	$\ln(BFI/BFIT)$	$\ln(BFI/BFIT)_{-1}$	(LF·BFI/E)	R^2	DW
1950-78	$\ln(U_K)$	-.81 (-1.65)	6.94 (4.02)	-12.53 (-3.49)	.68 (.17)	-.0052 (-2.87)	.58	.60
1950-63	$\ln(U_K)$	5.07 (4.39)	-2.44 (-.94)	-8.32 (-4.86)	3.82 (2.24)	-.0178 (-12.08)	.93	1.67
1963-78	$\ln(U_K)$	-1.02 (-3.42)	3.53 (2.51)	-8.19 (-3.07)	-5.35 (-1.80)	.0012 (.57)	.91	1.53
1963-78	$\ln(U_K)$	-1.03 (-3.57)	4.28 (9.03)	-8.75 (-3.64)	-5.93 (-2.18)		.92	1.58
1950-78	$\ln(U_M)$	2.08 (10.03)	4.72 (5.47)	-8.94 (-4.21)	-.41 (-.18)	-.0156 (-6.17)	.74	.68
1950-63	$\ln(U_M)$	5.66 (4.95)	-.38 (-.16)	-6.28 (-3.98)	.44 (.27)	-.0264 (-10.04)	.91	1.44
1964-78	$\ln(U_M)$	.85 (1.53)	2.12 (1.93)	-8.22 (-4.05)	-2.20 (-.90)	-.002 (-.38)	.84	1.26
1963-78	$\ln(U_M)$	.66 (2.87)	1.73 (4.56)	-8.08 (-4.20)	-1.86 (-.85)		.85	1.29

Noter, U_K og U_M er arbejdsløshedsprocenten for hhv. forsikrede kvinder og mænd. For øvrige variable henvises til noter til tabel 1.

korreleret med KOMP. For årene 1963-78 får følgende resultat

$$(3) \ln(UM) = -.17 + 2.26KOMP - 9.33\ln(BFI/BFIT) \\ (-.72) \quad (5.99) \quad (-4.88) \\ - 5.26\ln(BFI/BFIT)_{-1} \\ (-2.43) \quad -1 \\ \bar{R}^2 = .91, DW = 1.12$$

Koefficienten til kompensationsgraden er stadig stærkt signifikant positiv og er meget tæt på den tilsvarende koefficient i tabel 1 til trods for de forskellige serier, der anvendes for arbejdsløshedsprocenten. Elasticiteten m.h.t. kompensationsgraden er derfor upåvirket af, om man bruger den ene eller den anden arbejdsløshedsserie.

Den kompensationsgrad, der anvendes, refererer til finansåret og ikke til kalenderåret forstået på den måde, at kompensationsgraden, som anvendes for f.eks. 1965 for tre fjerdedels vedkommende dækker 1964 og for én fjerdedels vedkommende dækker 1965. Det er derfor af interesse at se på om resultaterne påvirkes

af at bruge kompensationsgraden med et lead på 1 år, dvs. f.eks. for 1965 at anvende den, der hidtil har været anvendt for 1966 etc. For årene 1963-78 fås følgende resultat

$$(4) \ln U = .25 + 2.38KOMP + \frac{1}{-4.06} - 8.96 \ln(BFI/BFIT) \\ (.90) \quad (5.23) \quad (-1.79) \\ - 4.52 \ln(BFI/BFIT)_{-1} \\ (-1.79) \\ \bar{R}^2 = .84, DW = 1.58$$

Sammenlignet med den tilsvarende regression i tabel 1 fås en bedre DW og stadig en signifikant positiv koefficient til kompensationsgraden.

Der er desuden i et vist omfang eksperimenteret med andre specifikationer af den grundlæggende model. Derimod falder mere radikale omformuleringer af modellen udenfor rammerne af denne artikel. De mindre ændringer, som er afprøvet, resulterer i relationer med svagere statistiske egenskaber end dem, der er redegjort for ovenfor.

Regressionsanalyser af den type, som er gennemgået ovenfor kan bl.a. bruges til

Tabel 3. Dekomponering af ændringen i arbejdsløsheden 1963/67-1968/73 og 1968/73-1974/78.

	Gennemsnitsværdier af			
	U	KOMP	$\ln(BFI/BFIT)$	$\ln(BFI/BFIT)_{-1}$
1963-67	2.97	.420	.0113	.0109
1968-73	3.91	.642	.0420	.0367
Ændring	.94	.222	.0307	.0258
Bidrag til ændring i U		1.66	-1.30	-1.09
1968-73	3.91	.642	.0420	.0367
1974-78	9.87	.721	-.0327	-.0113
Ændring	5.96	.079	-.0747	-.0480
Bidrag til ændring i U		1.20	1.89	1.18

Note:

dekomponeringen af ændringen i U beregnet ved brug af koefficienterne i den sidste regression i tabel 1.

at opsplitte ændringen i arbejdsløsheden mellem to perioder på forskellige faktorer. På basis af f.eks. den sidste regression i tabel 1 kan man foretage den opsplitning af ændringen mellem tre perioder, som er vist i tabel 3. I perioden 1968-73 lå den gennemsnitlige arbejdsløshed 0.94 procent-points højere end i perioden 1963-67. Det fremgår desuden, at kompensationsgraden lå 22.2 procent-points højere i den sidste periode, samt at efterspørgselsvariablerne angiver et højere efterspørgselspres i den sidste periode. Ved anvendelse af regressionskoefficienterne i den sidste regression i tabel 1 kan man beregne hvilken ændring i U, ændringerne i de forklarende variable giver anledning til. Ved sammenligning af de to første perioder fås, at stigningen i arbejdsløsheden er et resultat af modgående tendenser, hvor efterspørgselsudviklingen isoleret trækker i retning af et betragteligt fald i arbejdsløsheden. Påvirkningen fra den stigende kompensationsgrad har imidlertid domineret, så nettoeffekten er en stigning i ledigheden. På den anden side var produktivtetsstigningstakten højere i årene 1968-73 end i årene 1963-67. Effekten herfra fanges ikke i modellen og ville i givet fald bevirke en reduktion af påvirkningen fra kompensationsgraden. Ved sammenligning af perioderne 1968-73 og 1974-78 fremgår det, at efterspørgselseffekten er dominerende, mens effekten fra kompensationsgraden kun svarer til ca. 1/5 af den samlede stigning i arbejdsløsheden.⁽⁹⁾

Hovedindtrykket fra de resultater, der er anført ovenfor, er, at en reestimation med danske data af en modeltype, som har været anvendt i en række udenlandske undersøgelser, når til en ganske stærk påvirkning fra arbejdsløshedsforsikringen til den registrerede ledighed. I det omfang man accepterer dette resultat, kan

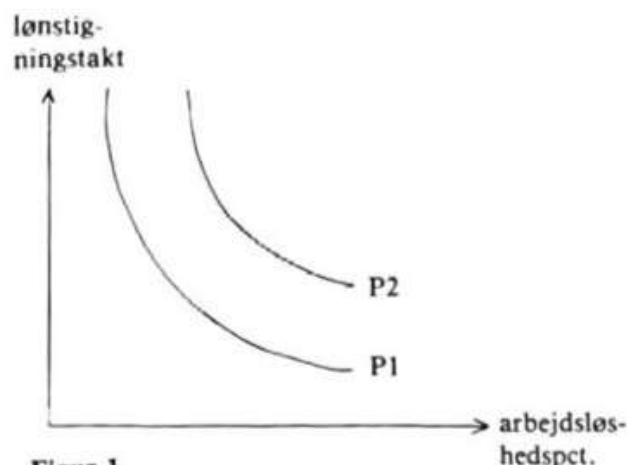
det give anledning til (mindst) to forskellige konklusioner. For det første kan det bruges af dem, som mener, at kompensationsgraden er for høj, til at argumentere for en reduktion af denne. For det andet kan det bruges - mere neutralt - til at korrigere arbejdsløshedsprocenten, så den bliver sammenlignelig over tid. Det afgørende er imidlertid, om resultaterne fra en undersøgelse af denne type kan tages for pålydende. Som det fremgår af diskussionen i afsnit II lider undersøgelser af denne type af en række afgørende metodologiske svagheder. En makroøkonomisk tidsserie undersøgelse er på dette område inferior i forhold til en undersøgelse baseret på individ data. Hertil kommer, at modellen som makroøkonomisk relation er behæftet med specifikationsfejl - f.eks. mangler forsikringssystemets påvirkning af den aggregerede efterspørgsel i økonomien. Der er derfor grund til at vurdere resultaterne i dette afsnit med mere end de sædvanlige forbehold. Opstilling af en mere tilfredsstillende makromodel samt analyser på individ data vil være nødvendigt for at nå en mere sikker vurdering af forsikringens evt. effekter på den registrerede ledighed.

IV. Påvirker arbejdsløshedsforsikringen inflationstakten?

Specielt i Danmark har det i de senere år været diskuteret, om arbejdsløshedsforsikringen har forårsaget en højere lønstigningstakt og herigennem en højere inflationstakt. Synspunktet er fra tid til anden blevet fremført af Dansk Arbejdsgiverforening og er blevet vurderet nærmere i N. Blomgren-Hansen og J.E. Knøsgaards (1980) undersøgelse, jfr. nedenfor.

En nærliggende måde at afprøve denne hypotese på kombinerer en Phillips kurve sammenhæng mellem lønstigningstakt og

arbejdsløshed med den ovenfor diskuterede påvirkning af den registrerede arbejdsløshed fra forsikringssystemet. I fig. 1 angiver P1 sammenhængen mellem lønstigningstakt og arbejdsløshedsprocent for en given værdi af kompensationsgraden.

Figur 1

Kurven P2 angiver sammenhængen ved en højere kompensationsgrad i det tilfælde, hvor en stigning i kompensationsgraden resulterer i en stigning i den registrerede ledighed.⁽¹⁰⁾ Det er en oplagt mulighed i en simpel empirisk vurdering af hypotesen at inddrage kompensationsgraden blandt de forklarende variable for lønstigningstakten og undersøge, om der fås en signifikant positiv koefficient til denne. Resultaterne af at gøre dette i et internationalt materiale omtales nærmere nedenfor.

Andre mulige tilgange tager udgangspunkt i de nyere arbejdsmarkedsteorier, som blev diskuteret ovenfor. I D.T. Mortensens (1970) søgeteoretiske model udledes en relation til forklaring af lønstigningstakten. Denne forklares bl.a. af den gennemsnitlige sandsynlighed pr. periode for, at en arbejdsløs finder et job. I denne model bevirker en stigning i kompensationsgraden, at reservationslønnen stiger og dermed, at den gennemsnitlige sandsynlighed pr. periode for at finde et acceptabelt job falder.⁽¹¹⁾ Herigennem øges lønstigningstakten.

Blomgren-Hansen & Knøsgaard opstiller en søgeteoretisk model m.h.p. at udlede en sammenhæng mellem kompensationsgraden og den del af lønstigningen, som beror på længelidning.⁽¹²⁾ Med halvårstal for perioden 1957-1978 findes en signifikant positiv effekt fra kompensationsgraden på lønstigningstakten.

En anden tilgang tager udgangspunkt i den såkaldte kontraktteori. Et forsikringssystem, hvor arbejdsgiverne ikke bærer omkostningerne ved den arbejdsløshed, der skabes gennem afskedigelser, rummer en subsidiering af midlertidig hjemsendelsesledighed som alternativ til bedre produktionsstyring etc. En stigning i kompensationsgraden vil med denne tilgang mindske incitamentet til at søge et nyt job for de hjemsendte arbejdere. Følgelig reduceres udbuddet i det »åbne« arbejdsmarked med den mulige konsekvens, at lønniveauet går op. Der kan imidlertid ikke umiddelbart siges noget om en evt. påvirkning fra kompensationsgraden til lønstigningstakten.

De teoretiske tilgange, som er diskuteret ovenfor er alle partielle. Det er formentlig en rimelig konklusion, at der ikke foreligger noget generelt teoretisk grundlag for at forvente en inflationær effekt fra kompensationsgraden på lønstigningstakten. Det er med andre ord nødvendigt, hvis man ønsker en vurdering af en evt. effekt, at se på mere eller mindre ufuldkomne empiriske undersøgelser. Jeg har andetsteds (P.J. Pedersen (1981a)) forsøgt en vurdering på basis af et internationalt datamateriale for efterkrigsårene. For en række lande er der indsamlet eller beregnet to forskellige sæt af kompensationsgrader. Det første kan fortolkes som en *maximal* kompensationsgrad, idet den generelt beregnes som forholdet mellem understøttelse til en understøttelsesberettiget arbejdsløs og gennemsnitslønnen i

industrien. Reglerne omkring understøttelse varierer meget fra land til land ligesom andelen af de registrerede arbejdsløse, som er understøttelsesberettigede, varierer. For at tage højde for disse forhold beregnes en *gennemsnitlig* kompensationsgrad som forholdet mellem (1) samlet udbetalt understøttelse/antal registrerede arbejdsløse og (2) den gennemsnitlige løn i industrien. For begge sæt af kompensationsgraden gælder det, at den generelle tendens har været stigende fra midten af 1960'erne til midten af 1970'erne. Stigningen i Danmark har været væsentlig kraftigere end den generelle internationale tendens og er koncentreret i slutningen af 1960'erne og begyndelsen af 1970'erne, jfr. fig. 1.

Begge sæt af kompensationsgrader er derefter blevet brugt som forklarende variable for lønstigningstakten sammen med arbejdsløshedsprocenten og prisstigningstakten. En signifikant positiv koefficient til kompensationsgraden findes kun for Danmark. For Holland og for Østrig er koefficienten positiv og nær signifikant i nogle af de undersøgte perioder, men ikke i andre. Holland og Østrig er de lande, som sammen med Danmark har haft den kraftigste stigning i kompensationsgraden. I samtlige andre lande findes ingen signifikant sammenhæng mellem kompensationsgrad og lønstigningstakt. Da mange af disse lande også har haft stigende kompensationsgrader, må konklusionen indtil videre være, at de danske resultater må tages med betydeligt forbehold. Under alle omstændigheder tyder resultaterne ikke på, at liberale forsikringssystemer generelt er en af skurkene i inflationsdramaet.

har man diskuteret uønskede virkninger af arbejdsløshedsforsikring på den registrerede ledighed. Vurderingen af disse virkninger er sket med forskellige teoretiske udgangspunkter. Den empiriske vurdering har i vidt omfang indtil nu været baseret på meget simple makromodeller. Som diskuteret i afsnit II er disse behæftet med en række metodologiske svagheder, som gør, at de som regel meget kraftige effekter, der findes, må tages med mere end sædvanlige forbehold. Det gælder også resultaterne fra den undersøgelse med danske data, som diskuteres i afsnit III. På et andet centralt område - forsikringens evt. uønskede virkninger på inflationstakten - er der fundet en ganske stærk effekt i en dansk undersøgelse. Ved inddragelse af et internationalt materiale fremtræder det danske resultat som en undtagelse. Da udviklingen i forsikrings-systemet er forløbet relativt ensartet i en række lande, er der derfor grund til at tage det danske resultat med forbehold.

V. Afslutning

Både i de senere år og i mellemkrigsårene

Noter:

- Artiklen indgår i projektet »Dynamiske processer på arbejdsmarkedet«, som har modtaget støtte fra Det samfundsvidenskabelige Forskningsråd og fra Evalueringsudvalget. Svend Albæk har bistået med beregningsarbejdet.
- 1. I 1979 indføres den CRAM baserede arbejdsløshedsstatistik, som ikke umiddelbart kan sammenlignes med den tidligere statistik.
- 2. For en grundigere redegørelse henvises til P.J. Pedersen (1981b, kap. 3)
- 3. jfr. i denne sammenhæng en oplysning hos T. Lancaster & A. Chesher (1981) om, at det typiske individ i en nyere engelsk undersøgelse synes at være villig til at acceptere det store flertal af de jobtilbud, som modtages, og kun er arbejdsløs, fordi der modtages meget få tilbud.
- 4. Regressionsresultatet er BK's hovedpointe. Herudover findes to argumenter. Det første består i en påvisning af, at arbejdsløsheden for unge ikke-understøttelsesberettigede er upåvirket af B/W. Det andet vedrører gifte kvinder. I 1931 strammes understøttelsesreglerne for gifte kvinder, hvorefter deres arbejdsløshed falder væsentligt både i forhold til enlige kvinder og i forhold til mænd. Da tallene vedrører den registrerede ledighed er det ikke så mærkeligt, at den falder, når reglerne strammes. Argumentet er uden større værdi, medmindre det kan påvises, at beskæftigelsen samtidig steg for gifte kvinder.
- 5. Kilde for årene 1948-76. P.J. Pedersen (1979). Beregnet for 1977-78 efter samme princip. Kompensationsgraden er beregnet som (gennemsnitlige udbetalt understøttelse pr. ledig dag x 6)/gennemsnitlig ugeløn i industrien.
- 6. Jfr. noter til tabel 1.
- 7. Angiver med hvor mange procent arbejdsløshedsprocenten ændres ved en ændring på 1% i kompensationsgraden.
- 8. Kilde P.J. Pedersen (1978) for årene 1948-74. For efterfølgende år beregnet efter samme princip.
- 9. I en regressionsanalyse af indstrømningen til ledighed pr. tidsenhed for årene 1965-78, finder N. Smith (1982) en signifikant positiv koefficient til kompensationsgraden for kvindernes vedkommende.
- 10. En mere omfattende diskussion findes i P.J. Pedersen (1981a, pp. 3-4).
- 11. Ræsonnementet gælder kun, så længe økonomien ikke er i langtidsligevægt - men fra en praktisk synsvinkel er det jo altid tilfældet.
- 12. Overenskomstsmæssige stigninger og dyrtidsregulering bestemmes i andre relationer.

Litteratur

- Atkinson, A.B. 1981. Unemployment benefits and incentives. I. J. Creedy (red.), *The Economics of unemployment in Britain*. London.
- Benjamin, D.K. & L.A. Kochin. 1979. Searching for

an explanation of unemployment in interwar Britain. *Journal of Political Economy*: 441-78.

Benjamin, D.K. & L.A. Kochin. 1982. Unemployment and unemployment benefits in twentieth-century Britain: a reply to our critics. *Journal of Political Economy*: 410-36.

Blomgren-Hansen, N. & J.E. Knøsgaard. 1980. Løn, ledighed og arbejdsløshedsunderstøttelse. *Nationaløkonomisk Tidsskrift*: 16-36.

Collins, M. 1982. Unemployment in interwar Britain: Still searching for an explanation. *Journal of Political Economy*: 369-79.

Cross, R. 1982. How much voluntary unemployment in interwar Britain? *Journal of Political Economy*: 380-385.

Feldstein, M. 1976. Temporary layoffs in the theory of unemployment. *Journal of Political Economy*: 937-57.

Grubel, H.G. & D.R. Maki. 1976. The Effects of unemployment benefits on US unemployment rates. *Weltwirtschaftliches Archiv*: 274-98.

Hatton, T.J. 1980. *Unemployment in Britain between the world wars: a role for the dole?* Discussion Paper No. 139. University of Essex.

Lancaster, T. 1979. Econometric methods for the duration of unemployment. *Econometrica*: 939-56.

Lancaster, T. & A. Chesher. 1981. *Simultaneous equations with endogenous hazards*. Hull Economic Research Papers No. 84.

Maki, D. & Z.A. Spindler. 1975. The effect of unemployment compensation on the rate of unemployment in Great Britain. *Oxford Economic Papers*: 440-54.

Metcalfe, D., S.J. Nickell & N. Floros. 1982. Still searching for an explanation of unemployment in interwar Britain. *Journal of Political Economy*: 386-99.

Mortensen, D.T. 1970. Job search, the duration of unemployment and the Phillips curve. *American Economic Review*: 847-62.

Nickell, S.J. 1979. The effect of unemployment and related benefits on the duration of unemployment. *Economic Journal*: 34-49.

Ormerod, P.A. & G.D.N. Worswick. 1982. Unemployment in interwar Britain. *Journal of Political Economy*: 400-409.

Pedersen, P.J. 1978. Den funktionelle indkomstfordeling i Danmark i mellemkrigsårene. *Økonomi og Politik*: 197-219.

Pedersen, P.J. 1979. *Aspekter af fagbevægelsens vækst i Danmark, 1911-1976*. Memo 1979-5. Økonomisk Institut, Aarhus Universitet.

Pedersen, P.J. 1981a. *Inflationary effects of unemployment insurance - an international survey*. Memo 1981-7. Økonomisk Institut, Aarhus Universitet.

Pedersen, P.J. 1981b. *Økonomiske effekter af arbejdsløshedsforsikring*. Socialforskningsinstituttet. Studie nr. 42. København.

Smith, N. 1982. *Varighed af ledighedsperioder og indstrømning til arbejdsløshed*. Sønderborg.